▲ **Serien "Arkiv" omfatter en række helt lyse silkekjoler, der er indpakket i florlet papir. Disse kjoler, der fotografisk er sat op til stor skala, blev båret af kvinder på Rudersdal-egnen i 1700-tallet. De fine, tynde kjoler kan knap anes bag den beskyttende membran og fremstår lidt som mumificerede lig. – Fotos: David Stjernholm.**

En andagt i ensomhed

Trine Søndergaards forførende og langsomme fotografier går i dialog med ældre billedkunst, men er samtidig meget moderne. Den nye, stedsspecifikke udstilling i Gl. Holtegaards smukke sale bekræfter hendes status som en af de mest interessante fotografer i dansk kunst

udstilling

★★★★★☆

AF LISBETH BONDE
kultur@k.dk

Gl. Holtegaard står gabende tom i denne tid og lidt endnu, indtil det bliver museernes tur til at genåbne. Trine Søndergaard har arbejdet i over et år på sin soloudstilling her på stedet med den sigende titel "Nearly Now", så hun er grædefærdig over, at ingen får den at se. Og dog: Hun har stillet citrongule trappestiger op foran de blændede vinduer og har fritskrabet nogle runde glughuller, som gør det muligt for folk at kigge ind. Desuden ligger der en 3D-visning af udstillingen på kunsthallens hjemmeside samt en række udstillingsbilleder, så lidt er det da trods alt muligt at opleve denne højst seværdige udstilling.

Søndergaard kender til begrænsningens kunst og opererer med en feng shui-agtig tilgang til sit stof efter devisen "less is more." Fotografierne er stramt konciperet og udført og lige så stramt udstillet. For enden af salene ud til barokhaven har hun stillet et stort fotografi af Gl. Holtegaards tomme interiør, der således bliver en slags fordobling af selve udstillingssalene med paneler og det hele. Det er en spændende metaeffekt og ikke så lidt hammershøisk i anslaget. Hendes på én gang velkendte og nye motiver trækker i det hele taget på inspiration fra ældre malerkunst fra Johannes Vermeer over James McNeill Whistler til nævnte danske interiørmaler Vilhelm Hammershøi.

Udstillingen refererer på flere planer til Gl. Holtegaards historiske forankring i 1700-tallet. I serien "Borgherre" har hun eksempelvis fulgt forrådnelsesprocessen i en bunke æbler af sorten Borgherre, der var udbredt, da arkitekten Lauritz de Thurah byggede Gl. Holtegaard. I efteråret samlede hun en lille bunke af disse æbler fra barokhavens gamle æbletræer og fotograferede deres forrådnelsesproces fase for fase. Til sidst lod hun de små gnallinger, der var tilbage, støbe i bronze. Nu ligger de og danner nogle sorte punktummer på en hylde i udstillingens næstsidste rum. Serien går i dialog med den lange tradition inden for malerkunsten med nature morte- eller stilleben-motiver, og fotografierne er en måde at indkapsle og fastfryse tiden, her materialiseret gennem de successive registreringer af forfaldet og af den afsluttende eviggørelse af æblerne i bronzens bestandige materiale.

◀ **For enden af salene ud til barokhaven har Trine Søndergaard stillet et stort fotografi af Gl. Holtegaards tomme interiør, der således bliver en slags fordobling af selve udstillingssalene med paneler og det hele. Det er en spændende metaeffekt og ikke så lidt hammershøisk i anslaget.**

En anden serie, "Untitled", omfatter fotografier af modne kvinder med langt hår, der svøber sig rundt om nakken og skjuler deres ansigter, så de fremstår lidt spøgelsesagtige. Man aner de grå hår i nogle af disse surrealistiske portrætter a la René Magritte, som dermed er en oplagt kommentar til aldringsprocessen. Trine Søndergaard er i stigende grad optaget af modning og aldring, hvilket måske skyldes, at hun selv nærmer sig de 50 år.

Trine Søndergaard er nok mest kendt for sine mange fotografier af kvinder og pubertetspiger, der bærer hovedbeklædninger fra fortiden: Struder fra Fanø, kostbare guldnakker og fornemme, sorte sørgeslør. I den aktuelle udstilling har Trine Søndergaard fotograferet nogle fint broderede hovedtøjer, det vil sige kraver eller tekstilstykker, der blev fremstillet på Hedeboegnen i 1700-1800-tallet.

Hovedbeklædningerne bæres typisk af en ryg- eller sidevendt kvinde eller pubertetspige, hvilket også gælder den nye serie "Hovedtøj", hvor to piger ses bagfra. Modellerne er som altid hos Søndergaard klædt i nutidens tøj, således at de to historiske perioder spændes op mod hinanden, og man uvægerlig kommer til at reflektere over de forandrede kvinderoller fra dengang til nu. Men samtidig går en række fælles grundvilkår igen såsom moderskab, ægteskab, søsterskab, husarbejde, omsorg, familieliv. Alt dette er jo en evig rammefortælling om kvinders liv.

Serien "Arkiv" omfatter en række helt lyse silkekjoler, der er indpakket i florlet papir. De ligger i de arkivæsker, som Søndergaard fotograferede dem i, ikke langt fra Gl. Holtegaard i det lokalhistoriske museum Mothsgården. Disse kjoler, der fotografisk er sat op til stor skala, blev båret af kvinder på Rudersdalegnen i 1700-tallet. De fine, tynde kjoler kan knap anes bag den beskyttende membran og fremstår lidt som mumificerede lig.

I serien "Muld, jeg dør en smule for hvert sekund" med et citat fra Grethe Risbjerg Thomsens digt "Måske en martsnat" fra 1948 handler det atter om tiden, der fortløbende fortærer bidder af det liv, der er tilbage. Her ses mørkebrune pløjemarker helt uden horisontlinje, men med grafisk dekorative plovfurer, der snor sig gennem mulden: Af jord er du kommet, til jord skal du blive, og af jord skal du igen opstå.

Det er således nogle dystre og tunge temaer, som er ude at gå på Trine Søndergaards eksistensudforskende udstilling. Men på grund af fotografiernes æstetiske fuldkommenhed bliver det hele til at bære.

Trine Søndergaard er uddannet fra Fotoskolen Fatamorgana i 1996. Hun har modtaget en lang række priser og er repræsenteret af Bruce Silverstein Gallery, New York, og af Martin Asbæk Gallery i København. Hun har netop haft en stor soloudstilling på Göteborgs Kunstmuseum, der også blev fanget mellem flere coronanedlukninger. ■

Trine Søndergaard: Nearly Now. Gl. Holtegaard.

Det vigtigste i livet handler ikke om, hvad man har lyst til

Gennem den 93-årige Lilis livshistorie udfolder Svend Brinkmann i "Vi er det liv vi lever" en velgørende kritik af den moderne frit-valg-på-alle-hylder-filosofi

bog

★★★★★☆

AF MICHAEL BACH HENRIKSEN
bach@k.dk

Der er i den offentlige debat en voksende erkendelse af, at det moderne menneske ikke er frit og selvberoende. At det er en illusion, at vi i hver eneste livssituation frit kan gøre og vælge, som vi vil. I bøger og artikler af Svend Brinkmann, Sørine Gotfredsen, Christian Hjortkjær, Søren Schauser, Anders Thyrring Andersen, amerikanske Marilynne Robinson og flere andre fremsættes med forskellige formuleringer og varierende vægtlægning en kritik af nutidens individer som autonome.

Problemet med at tro, at vi altid kan vælge frit, er, at livet hurtigt bliver svært for os at bære. Kriser og ulykker falder tilbage på os selv, for vi kunne jo bare have valgt noget andet. Det moderne menneske føler sig, med titlen fra førnævnte Hjortkjærs fortræffelige bog om emnet, utilstrækkelig. Tidligere tiders opfattelse af tilværelsen som en gave og som noget, der er skabt af en anden instans end os selv, er væk. Vi er nu vores egen lykkes og ulykkes smed.

Svend Brinkmann har med sine tidligere bøger modtaget fortjent og uvisnelig hæder for sin kritik af det moderne syn på mennesket som fritsvævende væsen, der vælger frit på alle hylder. I dag føjer han så bogen "Vi er det liv vi lever" om skæbnens betydning til rækken af udgivelser, der problematiserer samtidens herskende syn. Det er en velfortalt, lettilgængelig og tankevækkende bog, som de fleste unge formentlig også kan læse med udbytte.

Det er dog ikke i ungdommen, men i den modsatte ende af livsbuen, vi begynder: med alderdommen. Eller undergangsalderen, som Brinkmann kalder livet efter de 80. 93-årige Lili henvender sig til Brinkmann med nogle kommentarer om en af hans bøger, og et pennevenskab opstår. Hun sender ham breve, digte og noveller om sit lange liv, der er levet i lyset af skelsættende begivenheder under krigen. Brinkmann fatter hurtigt stor interesse for Lilis liv, og de mødes i København, hvor hun bor. Med Lilis liv som motor udfoldes bogens hovedargument: At vi ikke frit vælger vores liv, men i stedet defineres af de rammer, vi er sat i, og af de mennesker, vi lever med. Vi spinder gennem årene en livstråd, som er kontinuiteten og forpligtelsen livet igennem. De vigtigste ting i livet handler ikke om, hvad man har lyst til, men om at opbygge styrke til at kunne klare det, man ikke nødvendigvis har lyst til, når omstændighederne kræver det, som det formuleres til slut i bogen. Det er læren af Lilis liv.

Den gamle dames skæbne er måske nok lidt usædvanlig, men den er som læser nem at spejle sig i. Som 14-årig under krigen forelsker hun sig i først én, senere én mere tysk soldat i den provinsby, hvor hun vokser op med to andre søstre. Hendes seksualdrift og frimodige livsholdning fører til en form for udstødelse af lillebyen og til, at hun den dag i dag er bange for, at fortidens fordømmelser rækker ind i hendes liv i form af andre overlevende fra den tid. Der var anslået omkring 50.000 "tyskerpiger", så Lili er ikke ligefrem alene om sin involvering med besættelsesmagten, men deres skæbner fylder ikke meget i litteraturen. Brinkmanns nye bog er således også en bog, der ud over at slå et slag for skæbnen nuancerer vores opfattelse af krigen. Lili interneres efter Befrielsen, flytter senere til Sverige, men vender hjem igen og møder sin mand, Mikkel, som hun deler et langt liv med til hans død. Og tilbringer i øvrigt over 30 år i psykoanalyse og med at studere kunst og litteratur.

▲ **For Svend Brinkmann at se ligger der en større frihed i at tage sin skæbne på sig og acceptere kontinuiteten og konsekvensen af den livstråd, tilværelsen er, end hele tiden at bryde op, begynde på ny og reagere på sine følelser. – Foto: Julie Meldhede Kristensen.**

> **Den efterlader** læseren med en større forståelse for medmennesket og en mindre accept af dén tidsånd, der tilsiger, at vi kan vælge frit.

Ved at genfortælle den gamle dames liv tegner Brinkmann en model af tilværelsen, hvor man ikke tror, at der er frit valg på alle hylder. Lilis liv er ét, hvor en forelskelse som stort barn blev hendes skæbne. Hun bortforklarer intetsteds det, hun gjorde, og ved godt, at man ikke må gå i seng med fjenden. Det var forkert. Punktum. Men hun fortryder ikke sine handlinger og har siden levet et liv som etiker, og ikke ungdommelig æstetiker, for nu at sige det med dén Kierkegaard, der fylder ganske meget på siderne. Det er dette liv med konsekvens, værdighed og opofrelse over for andre (Lili passer sin syge mand i mange år), der interesserer Brinkmann. Der ligger for ham at se en større frihed i at tage sin skæbne på sig og acceptere kontinuiteten og konsekvensen af den livstråd, tilværelsen er, end hele tiden at bryde op, begynde på ny og reagere på sine følelser.

Genremæssigt er "Vi er det liv vi lever" en slags selvhjælpsbog, der ikke er bange for at generalisere og tale personligt. Men som tidligere vender Brinkmann formen på hovedet og peger væk fra selvet, over mod de andre. Samtidig er bogen en kritik af psykologien som videnskab, der jo ikke er særlig gammel og derfor nok kan trænge til nogle voksne råd, nu hvor barneskoene er trådt. Fremfor moderne psykologi peger Aalborg-professoren på de græske tragedier og nordisk mytologi og den europæiske romantradition som steder at blive inspireret til at forstå, at tilværelsen er kompleks og tolkninger sjældent entydige. Som pressemand er det desuden opløftende at se, hvor inspireret Brinkmann bliver af den daglige omnibusavis, og han understøtter sit argument gennem hele bogen med at citere fra både læserbreve og forfatterinterviews. Blandt andet gengiver han denne udtalelse fra den amerikansk-vietnamesiske forfatter Ocean Vuong:

"Det er svært at hade nogen, når du har hørt deres historie."

Denne sentens kunne stå som en overskrift for bogen. Den efterlader læseren med en større forståelse for medmennesket og en mindre accept af dén tidsånd, der tilsiger, at vi kan vælge frit. Livet er ikke et problem, der skal løses, centrum er ikke mig selv, og det vigtigste i livet handler ikke om, hvad man har lyst til.

Så læs bogen, giv den til en ung, du kender, og se frem til den næste Brinkmann-bog, der udkommer til juni og hedder "Mit år med Gud". Det skal blive spændende at se, om den græske skæbnetro, der præger "Vi er det liv vi lever", kan spille sammen med det kristne opstandelseshåb. ■

Svend Brinkmann: Vi er det liv vi lever. 204 sider. 249 kroner. Politikens Forlag. Udkommer i dag.